

Nr 1

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om statlig krigsförsäkring.

Genom en den 11 december 1959 dagtecknad proposition, nr 3 år 1960, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag om statlig krigsförsäkring

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i 2—4 §§ äga tillämpning. Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutandet av den riksdagssession, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock att vad nu sagts ej skall gälla i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen förordna att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad eller, om riksdagssession ej pågår, inom en månad från början av nästkommande session underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Blir förordnandet icke inom två månader från det underställningen skett av riksdagen gillat, är detsamma förfallet.

2 §.

Staten äger meddela transportförsäkring mot krigsrisk samt mot risk att egendom lägges under embargo eller uppbringas eller genom annan dylik åtgärd anhålles av främmande stat eller av den, som där tillvällat eller söker tillvälla sig makten. Mot samma risker må försäkring meddelas även av egendom, som lagrats i utlandet för införsel till riket.

Staten må ock åt svenskt försäkringsbolag eller sammanslutning av sådana bolag meddela återförsäkring av försäkring, varom i första stycket förmåles, av transportförsäkring i övrigt samt av brandförsäkring.

Med avseende å statlig försäkring, som avses i första stycket, skall lagen om försäkringsavtal icke äga tillämpning.

3 §.

Riksförsäkringsanstalten och bolag, som avses i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring, äga att för olycksfall, som till följd av krigsåtgärd drabbar å fartyg eller annat transportmedel tjänstgörande person, meddela försäkring

till högre ersättningsbelopp samt med ersättningar av annan art än eljest. Bolag, som nyss sagts, må med delägare i bolaget sluta avtal om försäkring för olycksfall, varom här är fråga, att gälla för annan tid eller träda i kraft vid annan tidpunkt än i 43 § samma lag stadgas.

4 §.

Staten må åt riksförsäkringsanstalten eller bolag, som avses i 3 §, meddela återförsäkring av försäkring, som anstalten eller bolaget meddelat.

5 §.

Närmare föreskrifter rörande tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit av trycket i Svensk författningssamling.

Genom denna lag upphäves lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m.

Förekommer i lag eller författning hänvisning till stadgande, som ersatts genom bestämmelse i den nya lagen, skall hänvisningen i stället gälla den bestämmelsen.

Inledning

I skrivelse den 15 december 1958 till Kungl. Maj:t har riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap anmält att nämnden verkställt översyn av krigsförsäkringslagen och upprättat förslag till ny lag i ämnet. Förslaget innefattar en i huvudsak redaktionell modernisering av gällande regler.

Över riksnämndens förslag har efter remiss yttranden avgivits av ett tiotal myndigheter och organisationer. Förslaget har i allt väsentligt vunnit anslutning från remissinstanserna.

Rörande det närmare innehållet i riksnämndens förslag och remissyttrandena får utskottet hänvisa till propositionen.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Lange, har i samband med förslagets avlåtande till lagrådet anfördt:

»Genom den gällande lagen om statlig krigsförsäkring har Kungl. Maj:t givits befogenhet att under krigsförhållanden meddela vissa försäkringar mot krigsrisker, i första hand i fråga om transportförsäkring och återförsäkring. Lagen var i tillämpning under det andra världskriget och de närmaste åren därefter. Erfarenheterna av den statliga krigsförsäkringsverksamheten är omvittnat utomordentligt goda och det torde icke råda delade meningar om att statens medverkan på detta område är nödvändig för att trygga folkförsörjningen i en krigssituation som allvarligt berör vårt land.

1939 års lag är numera delvis föråldrad och det förslag till ny lagstiftning som framlagts av riksnämnden syftar i första hand till en modernisering. Förslaget har i stort sett godtagits vid remissbehandlingen, och jag anser det nu böra läggas till grund för en ny lag i ämnet. — — — — —

En förutsättning för att den statliga krigsförsäkringen i en krissituation skall kunna effektivt träda in är att viktigt förberedelsearbete undanflyttats. Delvis är det fråga om att uppdraga gränserna för försäkringsområdet. Även planläggningen för en samordning av den statliga krigsförsäkringen med det krigsskadeskydd som åtnjutes enligt lagen den 5 december 1958 (nr 566) om ersättning för krigsskada å egendom är en angelägen uppgift som måste lösas på ett förberedande stadium. Till detta kommer bl. a. aktuella spörsmål rörande statens övertagande av krigsriskansvaret i fråga om annan transportförsäkring än sjöförsäkring. Ifrågakommande beredskapsuppgifter är, såsom statskontoret påpekat, av speciellt försäkringsteknisk natur och kan icke lämpligen uppdragas åt något redan förefintligt organ utan torde få ankomma på den myndighet som anförtros tillämpningen av den tillämnade lagen. Vägande skäl talar sålunda även enligt min mening för att den nya krigsförsäkringsnämnden träder i verksamhet snarast möjligt. Av det nyss sagda följer, att nämnden bör övertaga den funktion som kommerskollegium för närvarande utövar såsom statens företrädare i frågor rörande den statliga krigsförsäkringen.

Beträffande krigsförsäkringsnämndens sammansättning föreslår riksnämnden en mera begränsad representation i fredstid och att komplettering sker om krigsförsäkringslagen skulle sättas i tillämpning. På beredskapsstadiet skall krigsförsäkringsnämnden enligt förslaget bestå av ordförande och fem ledamöter, vilka representerar kaskoförsäkrings- och varuförsäkringsintressena samt sjöfarts-, export- och importintressena. Under remissbehandlingen har önskemål framkommit att även en representant för luftfarten får ingå i nämnden. För egen del vill jag understryka vikten av att krigsförsäkringsnämndens beredskapsorganisation icke utbygges utöver vad som oundgängligen krävs för att nämnden skall kunna fullgöra sina förberedande uppgifter. Vad riksnämnden härutinnan föreslagit synes mig vara ett minimum och jag är medveten om att åtskilliga spörsmål som kommer att möta krigsförsäkringsnämnden i dess arbete är av den natur att de kan motivera representation i nämnden av andra intressen, bl. a. luftfartsintressena. Till en början synes dock lämpligt att stanna vid den sammansättning av krigsförsäkringsnämnden som riksnämnden föreslagit. Några svårigheter att tillföra nämnden nödig sakkunskap från icke representerade intresseområden synes icke behöva föreligga.

I det läge att krigsförsäkringslagen träder i tillämpning torde vara nödvändigt att bredda representationen i krigsförsäkringsnämnden. Frågan om hur nämnden då skall vara sammansatt för att kunna fungera på effektivast möjliga sätt bör lösas bl. a. med ledning av den beredskapsplanläggning av krigsförsäkringsverksamheten som utgör en av nämndens första uppgifter. Först sedan denna planläggning slutförts torde det vara möjligt att närmare bedöma nämndens sammansättning i ett tillämpningsskede.»

I specialmotiveringen till de olika stadgandena i förslaget har departementschefen anfört:

»1 §.

Gällande krigsförsäkringslag är av permanent natur. För att de materiella bestämmelserna skall kunna tillämpas fordras särskilt förordnande av Kungl. Maj:t. Sådant förordnande om tillämpning förutsätter att riket befinner sig i krig eller krigsfara eller att eljest utomordentliga av krig för-
anledda förhållanden råder. Är riksdagen samlad skall förordnande meddelas först sedan riksdagens samtycke inhämtats. I annat fall äger Kungl. Maj:t ensam förordna om tillämpning intill viss begränsad tid räknad från det riksdagen sammanträtt. Kungl. Maj:ts befogenhet att ensam meddela förordnande torde dock ha mist sin betydelse, enär riksdagen numera anses samlad hela året (se särskilda utskottets utlåtande nr 1/1948 s. 24 och 27).

Riksnämndens förslag innefattar en modernisering av lagens fullmaktskonstruktion i enlighet med vad som numera gäller för flera beredskapslagar. Sålunda skall enligt förslaget den tillämnade lagen automatiskt träda i tillämpning när riket indrages i krig. Vid krigsfara eller eljest under utomordentliga av krig för-
anledda förhållanden föreslås att Kungl. Maj:t skall kunna förordna om tillämpning av lagens bestämmelser. Sådant förordnande skall enligt vanligt mönster underställas riksdagen för godkännande.

Vad riksnämnden föreslagit angående förutsättningarna för lagens sät-
tande i tillämpning har allmänt godtagits av remissinstanserna.

Erfarenheten visar att även relativt avlägsna krigshändelser oväntat kan utgöra ett allvarligt hot mot våra transportleder och därmed vår varuför-
sörjning. I ett sådant plötsligt uppkommande krisläge måste den statliga krigsförsäkringen snabbt kunna träda i funktion. Det är därför av vikt att lagstiftningen utan dröjsmål kan utnyttjas icke blott vid krig eller krigsfara som direkt berör vårt land utan även i andra lägen, där krigsförhållanden ute i världen medför betydande krigsrisker för vår transportapparat. Jag tillstyrker därför den utformning av lagens inledande bestämmelser som riksnämnden föreslagit.

3 §.

Såsom framgår av den tidigare redogörelsen innehåller 2 § nuvarande krigsförsäkringslag bestämmelser om olycksfallsförsäkring avsedd att komplettera den gängse obligatoriska försäkringen för skada till följd av olycksfall i arbetet. I sistnämnda hänseende gäller numera lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring vilken ersatt 1916 års olycksfallsförsäkringslag. Med hänsyn till de risker för krigsolycksfall för vilka de som har sitt arbete förlagt ombord på fartyg är utsatta, finns vidare sedan tiden före det andra världskriget särskilda bestämmelser om krigsförsäkring för de ombordanställda. Nu upptages reglerna härom i lagen den 14 maj 1954 (nr 246) om krigsförsäkring för sjömän m. fl. Genom denna lag utvidgas det försäkringsskydd, som yrkesskadeförsäkringslagen erbjuder, till att avse krigsolycksfall icke blott i arbetet utan även utom arbetet. Vidare komplet-

teras yrkesskadeförsäkringslagens ersättningsregler med särskilda bestämmelser, som medför att försäkringsskyddet för den ombordanställda blir mer omfattande.

Det är att märka, att varken yrkesskadeförsäkringslagen eller 1954 års lag om krigsförsäkring för sjömän är tillämplig i fråga om skada som orsakats av krigsåtgärd under krig vari Sverige befinner sig. Ytterligare må nämnas, att man vid tillkomsten av 1939 års lag om statlig krigsförsäkring framhöll att behov kunde tänkas uppkomma av särskild krigsolycksfallsförsäkring även i fråga om andra transportmedel än fartyg.

Gentemot riksnämndens förslag att till den nya lagen överföra den nuvarande befogenheten för Kungl. Maj:t att förordna om utvidgat försäkringsskydd mot krigsolycksfall har riksförsäkringsanstalten riktat den anmärkningen att befogenheten icke bör gälla i det läge att riket befinner sig i krig. I en sådan situation är enligt anstaltens mening riskerna även för annan personal än sådan som tjänstgör på transportmedel så stora att någon särställning i försäkringshänseende för transportmedlens personal icke är befogad. För egen del kan jag icke helt dela anstaltens synpunkter. Det är nämligen icke möjligt att på förhand med någon säkerhet bedöma hur förhållandena kommer att gestalta sig vid ett krig, i vilket vårt land är indraget. Man kan tänka sig ett läge, då personal ombord på fartyg och andra transportmedel även när vårt land indragits i krig får anses avsevärt mer utsatt för olycksrisker än andra jämförbara grupper medborgare. Som en beredskapsåtgärd synes därför böra bibehållas den möjlighet nuvarande lagstiftning erbjuder att även vid ett krig i vilket vårt land blivit indraget anordna ett rimligt krigsförsäkringsskydd för sjöfolket och likställda grupper. Jag förordar således att riksnämndens förslag följes på denna punkt.»

Rörande innehållet i departementschefens yttrande i övrigt får utskottet hänvisa till propositionen.

Lagrådet

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran.

Utskottet

Det genom propositionen framlagda förslaget till lag om statlig krigsförsäkring har inte givit utskottet anledning till erinran.

Vad föredragande departementschefen uttalat om att en ny statens krigsförsäkringsnämnd bör träda i verksamhet snarast möjligt vill utskottet ansluta sig till. Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har föreslagit, att krigsförsäkringsnämnden på beredskapsstadiet skall bestå av ordförande och fem ledamöter, vilka skall representera kaskoförsäkrings- och varuförsäkringsintressena samt sjöfarts-, export- och importintressena. Detta förslag har departementschefen anslutit sig till, och ej heller utskottet har någon erinran däremot. Såsom departementschefen framhållit, är den före-

slagna beredskapsorganisationen ett minimum, och man får tänka sig en breddning av representationen i krigsförsäkringsnämnden, då lagen träder i tillämpning. En sådan breddning bör enligt utskottets mening syfta till att de ytterligare intressen, som blir föremål för försäkring enligt lagen, får representation i nämnden.

Utskottet hemställer,

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 3.

Stockholm den 9 februari 1960

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, Sunne, fru Carlqvist, fru Svenson, herr Birke och fru Hamrin-Thorell;

från andra kammaren: herrar Nilsson i Göteborg, Lundberg*, fru Sandström*, herr Lothigius*, fröken Höjer, herrar Johansson i Södertälje, Wahrendorff och fru Eriksson i Ängelholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.